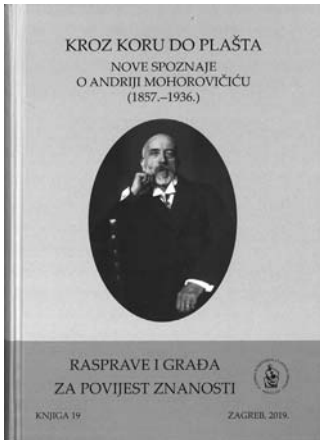

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, *Kroz koru do plašta: Nove spoznaje o Andriji Mohorovičiću (1857.–1936.)*, Zagreb, 2019.

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 24. svibnja 2019. predstavljena je knjiga *Kroz koru do plašta: Nove spoznaje o Andriji Mohorovičiću (1857.–1936.)*, objavljenoj u sklopu Akademijine edicije *Rasprave i građa za povijest znanosti*. Kako je istaknula urednica knjige, prof. dr. sc. Snježana Paušek-Baždar, ona detaljno prikazuje život i rad Andrije Mohorovičića i dopunjava dosadašnje tekstove o njegovom životnom putu i doprinosu meteorologiji, seizmologiji i geofizici. Članke u knjizi su napisali: Stipe Kutleša, *Mohorovičić i njegovo doba*, akademik Mirko Orlić, *Kako je diskontinuitet postao Mohorovičićev*, Marijan Herak, *Mohorovičićev seizmološki opus*, akademik Vladimir Paar, *Andrija Mohorovičić u ozračju fizike, matematike, Occamove britve i post-STEM-a*, Ivica Martinović, *Andrija Mohorovičić i Sveučilište u Zagrebu*, Branka Penzar, Alemka Orlić, *Pisma Andrije Mohorovičića sinu Stjepanu*, također istaknutom znanstveniku.

Suurednik knjige, akademik Mirko Orlić, istaknuo je da je Mohorovičić jedini iz kruga najuspješnijih hrvatskih znanstvenika koji je karijeru proveo u Hrvatskoj, osim razdoblja studija u Pragu, za razliku od Ruđera Boškovića, Nikole Tesle, Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga koji su djelovali u inozemstvu, zbog čega se svugdje navodi kao hrvatski znanstvenik. “Za Mohorovičićev ostanak u domovini, unatoč znanju stranih jezika, odlučujuće je bilo domoljublje”, rekao je akademik Orlić. Mohorovičić je svjetski ugled stekao znanstvenim istraživanjima u području geofizike, a posebno otkrićem plohe diskontinuiteta koja odjeljuje Zemljinu koru od plašta ispod nje. Ta ploha danas u svijetu nosi naziv Mohorovičićev diskontinuitet ili Moho. To je ujedno i najveće znanstveno otkriće do kojeg se došlo u Hrvatskoj. Mohorovičićevo ime nose i krater na Mjesecu te asteroid između Marsa i Jupitera. Akademik Orlić izvijestio je i o tijeku natječaja za postavljanje spomenika Mohorovičiću ispred Državnog hidrometeorološkog zavoda na Gornjem gradu u Zagrebu. Na javni poziv za izradu idejnog rješenja spomenika poslano je 16 prijedloga.

Potpredsjednik HAZU-a, akademik Frano Parać, kazao je da je Mohorovičić svojim djelovanjem ostvario ono što je planirao Josip Juraj Strossmayer osnivanjem Akademije i modernog Sveučilišta u Zagrebu, da će Hrvati svoj identitet sačuvati jedino zahvaljujući kulturi, znanosti i umjetnosti. “Mohorovičić je pravi reprezentant hrvatske znanosti i kao takav je prihvaćen jer je djelovao u Hrvatskoj. On je ponos hrvatske znanosti i Hrvatske akademije čiji član je bio pune 43 godine”, rekao je akademik Parać.

Tajnik Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti, akademik Goran Pichler, istaknuo je da je Mohorovičić u Pragu bio student slavnog fizičara Ernsta Macha te da je eksperimentalni rad u fizici primijenio u meteorologiji i geofizici. Spomenuo je važnost geofizičara i meteorologa, jer se o planetu Zemlji još uvijek malo zna, budući da je bušenje Zemljine kore provedeno tek do dubine od 12.5 kilometara.

Andrija Mohorovičić rodio se u Voloskom 23. siječnja 1857. kao sin kovača, no kao nadaren dječak poslan je na školovanje u gimnaziju u Rijeci. Studirao je matematiku i fiziku u Pragu od 1875. do 1878., a zatim radio kao gimnazijski profesor u Zagrebu i Osijeku te kao profesor u Nautičkoj školi u Bakru gdje je 1887. osnovao meteorološku postaju. Od 1892. bio je upravitelj meteorološkog opservatorija u Zagrebu gdje je doktorirao 1893. disertacijom *Rezultati opažanja oblaka u Bakru*. Objedinio je meteorološku službu u tadašnjoj Hrvatskoj i Slavoniji i uveo službu točnog vremena, a 1906. osnovao i seizmološku postaju instaliravši u Zagrebu prvi seizmograf. Od 1893. do 1922. Mohorovičić je na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu predavao kolegije s područja geofizike i astronomije.

Mohorovičić se bavio oblacima kako bi ustanovio gibanje u atmosferi, dok se seizmologijom počeo baviti relativno kasno, s četrdesetak godina, a intenzivno 1909. nakon potresa u Pokuplju, nakon kojeg je počeo skupljati zapise i o potresima u drugim mjestima. Istražujući potrese Mohorovičić je otkrio da postoje dvije vrste longitudinalnih valova, što ga je dovelo do otkrića zakonitosti širenja potresnih valova, kao i plohe diskontinuiteta u Zemlji na dubini od 50 kilometara. Pojam Mohorovičićev diskontinuitet prvi put je upotrijebljen 1934. u jednoj doktorskoj disertaciji na sveučilištu u Saint Louisu u SAD-u, a drugi put u knjizi *Uvod u teorijsku seizmologiju* američkog seizmologa, isusovca Jamesa Macelwanea 1936., nakon čega se taj pojam proširio u znanosti. Projekt Appolo 11 je 1969. otkrio postojanje Mohorovičićeva diskontinuiteta i na Mjesecu, a smatra se da on postoji i na Marsu i na svim drugim planetima.

Zanimljivo je spomenuti da je Akademija nakon velikog potresa u Zagrebu 1880. osnovala Potresni odbor, kao treći na svijetu iza Japana i Švicarske. Prema riječima prof. dr. sc. Marijana Heraka, Mohorovičić je shvatio važnost kvalitetnih mjernih instrumenata, kao i postojanja guste mreže seizmoloških postaja kakva postoji danas. Stoga se u svim referentnim publikacijama navodi kao jedan od osnivača moderne seizmologije i nema doslovno nijednog geoznanstvenika u svijetu koji ne zna njegovo ime, dok ima inženjera koji nisu čuli za Teslu.

Marijan Lipovac